kad bažnyčia sudegė tikriausiai švedų invazijos metais. Bažnyčios viduje, absidoje, po buvusiomis grindimis, aptiktas dvigubas moters ir vaiko kapas. Moteris palaidota aukštielninka, galva į rytinę absidos sieną. Jai tarp kojų paguldytas kūdikis. Mirusioji įsprausta tarp akmenų, jokių karsto, įkapių ar drabužių liekanų nepastebėta. Ji palaidota negiliai, 40 cm gylyje, bažnyčios pamatų lygyje.

Antras, vyro, kapas aptiktas vakariniame perkasos gale, 0,8 m gylyje. Mirusysis palaidotas galva į šiaurės vakarus, aukštielninkas, lentiniame karste. Dubens srityje rastas geležinio peiliuko fragmentas.

Ekspedicijos metu aplankėme Punios šilo pilkapyną, esantį 2,5 km į šiaurę nuo Punios, kairiajame Nemuno krante, maždaug 20 m į vakarus nuo Nemuno, prie keliuko, einančio iš eiguvos į sodybas prie Nemuno.

Pilkapių grupė, kurią sudaro 11 pilkapių, yra drėgname miške. Keletas iš jų įvairiu laiku iškasinėti duobėmis. Vienas iš jų kasinėtas visai neseniai. Nutarta patikrinti, ar pilkapyje dar kas nors liko. Ištyrus pilkapį, paaiškėjo, kad jo sampilas sudarytas iš smėlio ir netvarkingai sumestų iki 30 cm skersmens akmenų. Pilkapio aukštis buvęs apie 1 m, skersmuo — apie 6 m. Sampilą supo akmenų vainikas. Rastas suardytas vyro kapas. Mirusysis palaidotas ant buvusio žemės paviršiaus po sampilu, pilkapio centre, aukštielninkas, galva į šiaurę. Likusi tik mirusiojo kaukolė ir kojų kaulų dalis. Prie galvos rastas geležinis įmovinis kirvis ir prie galvos bei kojų — keletas molio tinko gabalų. „Lobių" ieškotojai pataikė duobę iškasti kaip tik kapo centre. Kapą reikėtų datuoti V—VI m. e. a.

II. PILKAPIAI IR SENKAPIAI

MOSĖDŽIO (SKUODO RAJ.) PILKAPIŲ KASINĖJIMAI 1973 M.

IGNAS JABLONSKIS

Apie 0,5 km nuo Mosėdžio į vakarus, Bartuvos kairiojo kranto žemoje lankoje, tarp plento ir Bartuvos, iš senų senovės stūksojo tik iš arti pastebimi 8 nežymūs apskriti kauburėliai.

Šių kauburėlių skersmuo buvo nuo 7 iki 18 m, o aukštis — nuo 0,35 iki 0,8 m. Juos pastebėjau 1959 m., o 1960 m. liepos mėn. viename jų, dabar pažymėtame Nr. 3, pietų—šiaurės kryptimi padariau 0,7 m pločio perkasą, tačiau, be sukrautos nedidelių akmenų krosnies, nieko neradau. Nebuvo čia nei suodžių su angliukais, nei degintų kauliukų, nei kitokių pilkapiams būdingų požymių. Visa savo forma šios akmenų krūsnys panėšėjo į gausiai Skuodo—Kretingos rajonuose paplitusias atviras akmenų krūsnis, kurioms dėl jų tuštumo archeologai mažai teskiria dėmesio.

Vietos senesnieji žmonės teigia, kad šias akmenų kalveles dar baudžiavos laikais sukrovė baudžiauninkai dvaro šienui džiovinti...

1972 m., lyginant šią vietą statybų metu, pastebėta degintų kauliukų ir angliukų, ir paaiškėjo, kad čia iš tikrųjų yra kapai.

Pilkapių likučius 1973. V. 31—VI. 25 kasinėjo Kretingos kraštotyros muziejus [1].

Visų aštuonių pilkapių akmeniniai sampilai — krūsnys buvo jau nugriautos. Apatinio akmenų grindinio žymių dar buvo šiaurinėje pilkapyno dalyje. Atidengtas 60 m^2 plotelis, į kurį įėjo pilkapio Nr. 6 vakarinė pusė, o šiaurės vakarų pilkapyno dalyje atkastas dar apie 60 m^2 plotelis, kuris mechanizatorių dar nebuvo paliestas.

Visame pirmojo plotelio paviršiuje buvo neseniai judinto ir iš šalies atnešto grunto 10—15 cm storio sluoksnis. Jame rasta keletas pavienių šukelių ir atneštinių pavienių degintų kauliukų.

Po šiuo atneštiniu gruntu sekė gerokai apnaikinto augalinio sluoksnio 10—15 cm storio likučiai. Kartu čia buvo atidengtas išlikęs akmenų grindinys. Kuri šio grindinio dalis buvo po pilkapiu ir kuri tarp pilkapių, atskirti negalėjome, nes apie buvusius pilkapius nebuvo akmenų vainikų pėdsakų.

Grindinys grįstas iš nedidelių — 15—30 cm skersmens — akmenų. Kiek didesnių akmenų buvo šiaurės vakarų dalies atkastame plote. Akmenys, matyt, buvo dėti tiesiai ant žemės paviršiaus, laikui bėgant, jie kiek susmego į gruntą, o augalai, dulkių nuosėdos ir sąnašos ilgainiui grindinį tarp pilkapių užnešė apie 10—15 cm storio sluoksniu.

Ties akmenų grindinio apatine dalimi vietomis buvo pastebėtos suodžių ir smulkių angliukų 0,15 m^2 dydžio dėmės, kurių storis buvo nuo 2 iki 3 cm. Tuose suodžių sluoksneliuose buvo labai mažai degintų kauliukų. Jie nelaikyti atskirais laidojimais.

Atkastajame plote aptikta 6 sudegintų žmonių kapai. Keturių mirusiųjų sudeginti palaikai palaidoti 10—15 cm gylio pusapvaliais galais duobutėse. Duobučių ilgis buvo nuo 40 iki 60 cm, o plotis nuo 30 iki 35 cm. Dviejų mirusiųjų sudeginti palaikai buvo išbarstyti apie 0,5 m^2 ploteliuose akmenų grindinio apatinės dalies horizonte, arba apie 0,4 m gylyje nuo buvusio žemės paviršiaus.

Kapas Nr. 1. Jo apvaliais galais duobutė turėjo 40 cm ilgio ir 30 cm pločio, gylis siekė 30 cm, dugnas plokščias. Apie duobutę vienodais atstumais buvo padėti 4 maždaug 15 cm skersmens akmenukai.

Tarp kauliukų labai maža tebuvo angliukų. Aptiktos ir 9 šukės. Dalis jų priklauso nedideliam puodeliui. Šukelių išorinis paviršius ryškiai brūkšniuotas.

Kapas Nr. 2. 1,5 m į šiaurę aptiktas kapas Nr. 2, kuris visa kuo panašus į kapą Nr. 1, tik jame nerasta keramikos ir kitokių įkapių.

---

[1] Kasinėjimų radiniai yra Kretingos kraštotyros muziejuje, ataskaitos — MA Istorijos institute. Kasinėjimams vadovavo I. Jablonskis.

Kapas Nr. 3 atidengtas ploto šiaurinėje dalyje, prie didelio vertikaliai stovinčio akmens šiaurinio šono, apie 30 cm žemiau nejudinto žemės paviršiaus. Čia 0,8 m skersmens plotelyje buvo gausu degėsių, smulkių degintų kauliukų ir puodų šukių. Degėsių su kauliukais sluoksnis buvo 2—5 cm storio. Plotelio šiaurinėje dalyje rasta apie 60 puodų šukių. Šukės šviesiai rusvos ochros spalvos, gerai degtos; jos priklausė 13 cm skersmens puodeliui.

Ar šiame kape puodelis buvo įdėtas sveikas, ar tik išbarstytos jo šukės, nenustatyta. Puodelio išorė apylygė, brūkšniavimo nepastebėta. Jokių kitokių įkapių šiame kape nerasta.

Kapas Nr. 4 atidengtas pilkapyno šiaurės vakarų kampe, prie 58×40×50 cm dydžio ant briaunos gulinčio akmens. Prie šio akmens šiaurinio galo vertikaliai stovėjo 56 cm aukščio akmuo, kurio viršūnė apie 10 cm buvo išlindusi išorėn. Žemės paviršius čia dar buvo neapgadintas ir atidengtas akmenų grindinys tebebuvo pirmykštėje padėtyje. Kapo 40×30 cm dydžio duobutė buvo pusapvaliais galais į šiaurės vakarus ir pietryčius, o jos turinio storis siekė 10—15 cm. Duobutės dugnas buvo įspausto rutulio formos ir gylis siekė 45 cm nuo buvusio žemės paviršiaus.

Nei keramikos, nei jokių kitokių įkapių šiame kape nerasta. Tarp kauliukų buvo ir suodžių.

Kapas Nr. 5 atidengtas į rytus nuo kapo Nr. 4, prie jau minėtojo ant briaunos gulinčio akmens rytinio šono. Kapo 60×30 cm dydžio duobutė iš pietų ir rytų pusės buvo apstatyta trimis paplokščiais vertikaliai stovinčiais akmenimis.

Išskyrus degintus kauliukus su suodžių ir angliukų priemaiša, jokių kitokių įkapių nerasta.

Kapas Nr. 6 atidengtas pilkapyno šiaurinėje dalyje, apie 25 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Čia ant ištisinio apie 1 m^2 smulkių lauko akmenų grindinio buvo išbarstytas 3—4 cm storio suodžių ir degintų kauliukų sluoksnis. Nei keramikos, nei kitokių įkapių šiame kape nebuvo.

Be to, aptiktos dvi 2×1,5 m dydžio ir 30 cm gylio duobės. Jos buvo pilnos melsvai tamsios žemės su gausiomis suodžių ir smulkių angliukų priemaišomis. Duobių dugnas buvo 0,55 — 0,6 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Duobėse nerasta nei jokių daiktelių, nei degintų kaulelių, todėl jų paskirtis nenustatyta.

Ant nejudinto akmenų grindinio įvairiose vietose rasta keletas titnago skeltelių, kurių pora, atrodo, yra bandytos smulkiai apskaldyti, tačiau jų paskirtis nenustatyta. Ten pat rasta didoka (75×88×26 mm) smulkios struktūros, labai kieto akmens skeltė su ryškiais skaldymo pėdsakais, primenanti stambų gremžtuką arba kaplį.

Mosėdžio pilkapiai neturėjo akmenų vainikų. Tiek šių pilkapių pagrindas, tiek tarpai tarp pilkapių buvo beveik ištisai grįsti nuo 15 iki 30 cm skersmens akmenimis. Pilkapių sampilą sudarė tokių pat akmenų krūsnys.

Kadangi įkapių aptikta mažai, o pilkapiai smarkiai apardyti, sunkiai įmenamas pilkapių naudojimo laikotarpis. Gerai degtos, nežymiai brūkšniuotos keramikos liekanos verčia manyti, kad pilkapyne buvo laidota dar bronzos amžiuje, bent jo pabaigoje.

Greičiausiai apie V—IV a. pr. m. e., prasidėjus drėgnesnio klimato laikotarpiui, Bartuvos potvynių vandenys dažnai ėmė apsemti pilkapius. Laidojimas pilkapiuose pasidarė nebeįmanomas, ir juos reikėjo apleisti.

PAJUOSTĖS (PANEVĖŽIO RAJ.) PILKAPIŲ TYRINĖJIMAI 1972 IR 1973 M.

MYKOLAS MICHELBERTAS

Vilniaus Valstybinio pedagoginio instituto TSRS istorijos katedros archeologinė ekspedicija 1972 m. birželio 26 — liepos 24 d. ir 1973 m. liepos 5—30 d. tęsė Pajuostės pilkapyno tyrinėjimus, pradėtus 1971 m.

Pajuostės pilkapynas yra apie 12 km į pietryčius nuo Panevėžio, kairiajame Juostos krante. Pilkapyne išlikę apie 20 pilkapių. 1971 m. čia buvo ištirti 6 pilkapiai ir nustatyta, kad jie buvo supilti gyvenvietės, egzistavusios dar I tūkst. pr. m. e., vietoje. Pilkapiai buvo supilti II—III m. e. amžiais, pakartotinai juose laidota IX—XII m. e. amžiais, ir pagaliau XVI—XVII amžiais pilkapynas atsidūrė kaimo kapinaičių teritorijoje. Vėl į pilkapius buvo laidojama, dėl to buvo suardyta dalis ankstyvesnių kapų [1].

1972—1973 m. buvo tyrinėjama pilkapyno vakarinė, šiaurės vakarinė ir šiaurės rytinė dalis, ištirta 10 pilkapių (VI—VIII, X—XIV, XVII, XVIII).

Minėta, kad Pajuostės pilkapiai buvo supilti II—III m. e. amžiais. Pilkapio vieta nebuvo išlyginama, paliekamas toje vietoje buvęs žemės paviršius. Kartais pilkapiui skirta vieta būdavo išbarstoma 3—5 cm storio balto smėlio sluoksneliu (pilkapiai VII, XII, XVII, XVIII). Virš šio balto smėlio sluoksnelio būdavo išbarstoma degėsiai ir angliukai. Pilkapio pagrinde aptinkamas pelenų, degėsių ir angliukų sluoksnis siekia nuo 5—10 cm iki 10—20 cm storio. Tai rodo, kad, supilant pilkapius, buvo atliekamos kažkokios apeigos su ugnimi, kurių tikslas, matyt, buvo išbaidyti toje vietoje žemėje slypinčias piktąsias dvasias.

Pilkapiai buvo supilami iš aplinkinės žemės, daugiausia smėlio, kartais smėlio su juodžemio priemaiša. Į kai kuriuos sampilus pateko žemės iš senesnės gyvenvietės kultūrinio sluoksnio. Antai VI pilkapio sampile vietomis aptikta sudegusių akmenų, lipdytų

[1] **M. Michelbertas,** Pajuosčio pilkapių (Panevėžio raj.) tyrinėjimai 1971 m.— Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1970 ir 1971 metais, V., 1972, p. 25—28.